

J. Sanders Ezn vijftig jaar tandarts

Het ligt in de onafwendbare gang des levens dat 's mensen professionele activiteit verloopt volgens een curve, die na het klimmen der jaren de ordinaat waarop de tijd is uitgezet gaat snijden. Dit symboliseert dat de persoon in kwestie het ogenblik gekomen acht het werk voor de gemeenschap aan jongere krachten over te laten en zich terug te trekken in de rol van belangstellend toeschouwer. Elk beroep telt vertegenwoordigers, wier werkzaamheid door de gemiddelde grafiek niet wordt weergegeven, wier deelname aan de maatschappelijke taak in een bepaalde levensfase niet tot stilstand komt wanneer anderen het reeds hebben opgegeven. Elk beroep kan er zich op beroemen, ook het onze. Welnu, wij kennen allen de collega's wier toewijding aan de zaak der tandheekunde niet gebonden schijnt aan leeftijd of ancienniteit.

Tot dezulken behoort de gouden jubilaris van deze maand, J. Sanders Ezn., die op 28 dezer op een halve eeuw beroepsleven in dienst der tandheekunde kan terugzien. Wie ook na een dergelijke staat van dienst voor de jongere generatie in de hoek der min of meer vergetenen mocht zijn verzeild geraakt, niet hij. Niemand zal vragen naar zijn plaats in het verleden, men kent hem als een dergenen, die nog werkzaam deelnemen aan het algemeen gesprek over de tandheekundige vraagstukken van de dag, die mede vorm en richting geeft aan de gedachten en voor zover het aan hem ligt, mee wil helpen de koers te bepalen in zaken van maatschappelijk en collegiaal belang. De lezer begrijpt waarop gedoeld wordt: zijn aandachtige en critische toewijding aan de interessensfeer onzer beroepsgemeenschap, grotendeels belichaamd in de Maatschappij.

Wanneer ik mij eenzijdig hiertoe zou beperken, dan ware de werkelijkheid onrecht gedaan. Wij weten allen, de praktijk is niet meer het arbeidsveld van onze jubilaris. Niet dat hem daartoe de capaciteiten of het uithoudingsvermogen zouden ontbreken, in genen dele. Mocht het nodig zijn, hij zou aanstonds laten zien dat niets aan zijn kennis, scherpte van blik of vastheid van hand is afgesleten. De omstandigheden, die in de achter ons liggende jaren zovelen ruw hebben

gestoten uit hun oude vaste koers, brachten ook voor hem een abrupte wending, die in minder fel bewogen tijden allicht ware uitgebleven. Het zij zo.

Maar wil men deze jubilaris naar waarheid schetsen, dan is zijn persoonlijkheid niet los te denken van de gehele ontwikkeling der Nederlandse tandheelkunde, niet het minst ook wetenschappelijk, een expansie, die hij vrijwel geheel heeft doorleefd en mee opgebouwd tot wat ons vak thans, alle wederwaardigheden ten spijt, is geworden. Moge het jongste geslacht Sanders in hoofdzaak kennen als gecamoufleerde steunpilaar der maatschappelijke bemoeiingen, de anderen kennen zijn veelzijdigheid des te beter.

Toen hij zich 50 jaar geleden in de provincie vestigde duidde naar buiten nog weinig op de rol, die hij in latere jaren in het beroepsleven zou gaan vervullen. De inhoud van het „Tandheelkundig Jaarboekje” van 1899 — waardevolle bron voor wie de wordingsgeschiedenis van het onderwijs wil leren kennen, is voor een belangrijk deel door hem verzorgd, maar het zal tien jaar duren voor hij weer van zich zal laten horen. De praktijk in Meppel, hoe succesvol ook, biedt hem niet voldoende mogelijkheid tot ontplooiing, die na zijn vestiging in de hoofdstad waarneembare vormen aanneemt. De gebitsconservering — in volle opkomst — wordt zijn roeping, de wortelkanaalbehandeling het onmisbare fundament. Steeds hoger eisen aan een duurzaam, anatomisch en functioneel vormherstel van het carieuze defect doen de gegoten vulling geboren worden en het een zowel als het ander vindt bij hem geestdrift en naarstige toepassing. Vooral het vraagstuk der pulpabehandeling houdt zijn aandacht gevangen en in de na veel veinzerij en onwaarachtigheid uitgebroken openlijke strijd: extirpatie versus amputatie treedt hij onvoorwaardelijk in het krijt voor een zorgvuldige verwijdering van het necrotische weefsel en hermetische opvulling van het met alle voorzorgen gereinigde kanaal. Hij maakt het zich daarbij niet gemakkelijk, hetgeen ook in tegenspraak zou zijn geweest met de geacheveerde techniek die hij voorstaat.

De ontwikkeling der röntgenfotografie stelt hem in staat waar te maken wat hij met zoveel nadruk betoogt. Nu kan hij, wars van alle getheoretiseer hier zowel als aan gindse zijde van de oceaan, voor ieder waarneembaar aantonen wat de door hem gehuldigde opvatting en werkwijze, althans in zijn handen, waard is. Hij schroomt niet de röntgenfoto's aan de openbaarheid prijs te geven, al kunnen zij de deskundige beoordeling, waaronder zijn eigen strenge critiek, met succes doorstaan. Negen jaar later, in 1925, doet hij nogmaals fotografisch verslag met uitvoerige commentaar aangaande röntgenologisch onderzoek van niet minder dan 100 behandelde gevallen.

Ook nadien is hij in woord en geschrift steeds de „prediker” gebleven van „het evangelie der conserverende tandheelkunde”. Nog altijd hebben zijn principes hun waarde behouden en de publicaties daaromtrent hebben aan leesbaarheid en, men kan zeggen actualiteit niets ingeboet.

Men denke niet dat Sanders in zijn waardering voor het nieuwe en beproefd geblekene, het oude als zodanig ontrouw zou worden. Niets minder dan dat. Het is een feit dat de inlay in de praktijk de bladgoudvulling finaal heeft verdrongen, obsoleet gemaakt. Echter niet voor Sanders. Twintig jaar nadat de gietmethodes van Solbrig en Taggart gemeengoed der tandheelkunst was geworden, beantwoordde hij de vraag naar het bestaansrecht der cohaesieve goudvulling bevestigend en bewees metterdaad dat hij van de voor velen riskant geworden techniek geenszins was vervreemd.

Na de oprichting der Maatschappij en de geleidelijke uitbouw harer bemoeiingen werd Sanders al spoedig een toegewijd, zij het scherp kritisch medewerker. Op de vergaderingen nam hij een belangrijk aandeel in de beraadslagingen en toonde zich een geharnast verdediger of tegenstander al naar gelang de aan de orde zijnde kwesties en onderwerpen met zijn inzichten strookten. Scherpzinnig, slagvaardig, snel gereed met een juist oordeel in onverwachte situaties, toonde hij, ook als voorzitter, in moeilijke omstandigheden de daarvoor onmisbare eigenschappen. Meerdere jaren heeft hij dan ook de voorzittershamer gehanteerd, zowel van de beide wetenschappelijke verenigingen als van de beroepsorganisatie. Zijn nauwgezetheid dreef hem ertoe zich grondig te verdiepen in de zaken die onder zijn leiding op de agenda waren geplaatst. Aan het toeval liet hij niets over. Zo min als hij het meenemen van een reserve-boordeknoopje op reis placht te vergeten, zo ook was hij, niet alleen in zijn ijzersterke geheugen, maar ook in zijn actetas, op alle gebeurlijkheden voorbereid en het moest al iets heel buitennissigs zijn wanneer Sanders niet de stukken bij de hand bleek te hebben om, waar nodig, een tegenstander (als het kon met zijn eigen wapens) te verslaan. Daar hebben zich bij verschillende gelegenheden verrassende staaltjes van voorgedaan.

Een zaak die zijn bijzondere belangstelling had en trouwens nog heeft, is het tandheelkundig onderwijs. Van de desbetreffende commissie, die in de twintiger jaren tot taak had vorm te geven aan de gegroeide denkbeelden tot reorganisatie van de in 1913 wettelijk gewijzigde opleiding, was hij een der meest ingewerkte leden en het bekende Onderwijsrapport dat in 1926 in definitieve vorm het licht zag, was voor een groot deel en zeker wat de opstelling en vormgeving betreft, zijn werk. Met de inhoud daarvan, ten dele bestreden door een minderheid in de commissie, had hij zich als het ware vereenzelvigd. Dat het rapport nimmer tot verwerkelijking is gekomen betekende in het bijzonder voor hem een magere beloning voor de vele eraan bestede tijd en energie.

Een instelling, waaraan hij in latere jaren zijn bijzondere zorgen wijdde was de collegiale rechtspraak. Nadat in de Maatschappij hiervoor een definitieve regeling was ingevoerd, natuurlijk met zijn „juridische” bijstand, was zijn streven er vooral op gericht om de berechting in de afdelingsraden, waar de aangeklaagde in eerste aanleg met de toepassing der betreffende voorschriften in aanraking kwamen,

nauwgezet te doen beantwoorden aan de voorwaarden ener goede rechtsbedeling. In de eerste plaats betekende dit het inachtnemen van de waarborgen waarmede de belangen der betreffende collega's waren omgeven. Door onervarenheid en gebrek aan scholing liet dit vooral in het begin nogal wat te wensen over en het was dus zaak er voor te waken dat er in plaats van recht geen onrecht gedaan werd. Voor dit laatste nu zorgde de Raad van Beroep, waarvan hij sinds de invoering nog steeds als voorzitter optreedt. De uitvoerig gemotiveerde uitspraken waren niet alleen het middel om in de zaak der appellanten een weloverwogen vonnis te vellen, maar tevens om de afdelingsraden, wier beslissingen wegens formele gebreken, verzuimen en tekortkomingen niet zelden moesten worden vernietigd, op de hoogte te brengen van de voorwaarden waaraan een goede rechtspraak had te voldoen. Daartoe werden zij in het Tijdschrift (met weglating van alle namen) in extenso opgenomen. Al mogen deze uitspraken voor menig lezer geen lectuur vormen, waarop hij met graagte aanvalt, niettemin vormen zij een verzameling, die in de tandheelkundige literatuur buiten onze grenzen huns gelijke niet spoedig zullen vinden.

Hoezeer er bij de uitspraken in hoger beroep naar gestreefd werd om niet alleen te voldoen aan de voorwaarden van goed recht, maar tevens naar bevrediging van het rechtsgevoel, moge blijken uit een beslissing inzake overtreding van een bindend besluit ener afdeling. De overtreding stond vast, maar alle omstandigheden waren zo verzachtend, dat met een minimale „straf" kon worden volstaan. Edoch, deze omvatte niet minder dan toepassing van de maatregel van schorsing in de rechten van het lidmaatschap voor ten hoogste een jaar" en bijgevolg (althans toentertijd) in de uitoefening der ziekenfondspraktijk voor een zelfde termijn. Voor het onontkoombare minimum: één dag, werd een Zondag uitgekozen. Onnodig te zeggen dat deze vernuftige oplossing aan het brein van de voorzitter was ontsproten.

In nauw verband hiermede staat de beroepsethiek, op welk terrein hij eveneens de ontginning ter hand heeft genomen. Niet alleen is de samenstelling van de bekende Codex in hoofdzaak Sanders' werk geweest, maar als voorzitter van de Commissie voor Beroepsethiek is hij uiteraard de stuwende kracht bij het geven van adviezen op concrete vragen omtrent de toepassing van en tevens met betrekking tot de ongeschreven regelen van het beroepsfatsoen. Ik heb zo het gevoel dat, in alle bescheidenheid opgemerkt, ook in deze materie wij op menig ander land een voorsprong hebben.

Bij het onderhouden van de waarde, de waardigheid en het aanzien van het beroep doen in zijn ogen uiterlijkheden niet ter zake. In hoeverre de verwaarlozing van de schijn ter wille van het wezen aan het nuttig effect van het eerder genoemde onderwijsrapport afbreuk heeft gedaan, moge hier buiten beschouwing blijven. Maar typerend voor zijn opvatting is de pennestrijd die hij veertien jaar geleden incidenteel

voerde over de essentie der beroepswaardigheid. Een toenmalig assistent van het Tandheelkundig Instituut beklaagde zich in het Tijdschrift over de ingevoerde aanstelling op arbeidsovereenkomst en daarmede gelijkschakeling met de werkvrouwen, die gelijk hij het karakteriseerde, „de grond schrobben en de spoelbakken schoonhouden”. Dies stelde hij de vraag of het aanvaarden van een dusdanige positie geen afbreuk deed aan de waardigheid van het beroep van tandarts. Sanders' antwoord luidde „dat waardigheid slechts kan berusten op achting en achting slechts kan worden verdiend. Een arbeider,” zo gaat hij verder, „die zijn werk doet met overgave van al zijn vermogens en toewijding van zijn gehele persoon en zo de belangen der maatschappij dient, verschaft zich achting en verkrijgt waardigheid, zijn taak moge nog zo bescheiden zijn.”

Reeds eerder werd opgemerkt dat bij de rechtspraak Sanders veel gewicht hecht aan het in acht nemen van de vorm. Niet uit zucht tot star formalisme, maar als uiting en kenmerk van zijn nauwgezetheid, die geen verwaarlozing van in anderer ogen wellicht kleinigheden voor zichzelf zou gedogen. Hij acht het betrachten van de juiste vorm — terecht — medebepalend voor de waarde en de indruk der persoonlijkheid, zowel in als buiten het beroep. En wat voor de enkeling geldt is evenzeer van kracht voor de beroepsgemeenschap, de organisatie, wier uitingen door buitenstaanders daaraan worden getoetst en overeenkomstig beoordeeld. Dit verklaart zijn scherp ziend oog voor het optreden in geschrifte, waaraan hij de hoogste eisen stelt. Het aanzien der beroepsorganisatie gedooft in zijn ogen geen toegeeflijkheid en hij liet niet na, waar het te pas kwam, van zijn misnoegen blijk te geven als aan de eisen van vorm en stijl tekort was gedaan. Aan zichzelf stelt hij immers geen andere normen, ook in het debat. Dit heeft weer tot gevolg dat hij zo gemakkelijk is te verslaan. Men versta dit niet verkeerd: niet door zijn tegenstander, maar door degene die geroepen is de discussies op papier vast te leggen. Wat Sanders naar voren brengt is meteen geschikt om ongeretoucheerd naar de drukker te worden gezonden.

Waardering voor zijn bijzondere gaven en derzelve jarenlange aanwending ten bate van de gemene zaak der tandheelkunde is — hoe zou het anders kunnen — de jubilaris niet onthouden. Zowel het Ned. Tandheelkundig Genootschap als de Maatschappij verleenden hem de onderscheiding van het erelidmaatschap; enerzijds de erkenning zijner wetenschappelijke verdiensten, daarnevens om zichtbaar uitdrukking te geven aan de grote waarde die zijn werk voor de beroepsgemeenschap heeft vertegenwoordigd en naar men veilig veronderstellen kan nog doet.

Als hernieuwde uiting van die erkentelijkheid hebben de drie landelijke organisaties gemeend bij dit uitzonderlijke jubileum een duurzaam ereteken te moeten oprichten voor zijn persoon en zijn werk, waaraan tevens zijn naam voor de toekomst verbonden zal zijn: een „J. Sanders Ezn. Fonds”. Over de bedoeling daarvan hier uit te weiden heeft geen

zin; ieder heeft een uitvoerige mededeling dienaangaande bereikt. Te dezer plaatse kan worden volstaan met het uitspreken van de verwachting, dat uit de materiële grondslag wel zal blijken wat de gezamenlijke leden van ons beroep ook in dit opzicht menen hem schuldig te zijn.

Buisman